

Právní úprava spolků dle nového občanského zákoníku
Konkrétní doporučení pro sportovní organizace – občanská sdružení

Legislativní rada Českého olympijského výboru
2013

Právní úprava spolků dle nového občanského zákoníku

V souvislosti s účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jen „NOZ“) připravila Legislativní rada ČOV přehled konkrétních změn, doporučení a navrhovaných úprav ve stanovách občanských sdružení, resp. spolků dle nové právní úpravy. Tento materiál¹ navazuje na dokument vypracovaný Legislativní radou ČOV, Informace k novému občanskému zákoníku pro sportovní organizace – občanská sdružení, který je k dispozici na stránkách www.olympic.cz.

NOZ ruší zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (dále jen „ZOS“) a zcela jej svojí úpravou nahrazuje. Od účinnosti NOZ, tedy od 1. 1. 2014, se tak z občanských sdružení *ex lege* stanou spolky a z organizačních jednotek sdružení pobočné spolky. Sportovní organizace vyvíjející svou činnost v právní formě občanských sdružení tak musí této zákonné úpravě přizpůsobit svojí činnost, a zejména stanovy, příp. další interní předpisy. Předkládaný materiál má k dosažení tohoto cíle přispět. Předem však musíme upozornit, že každé občanské sdružení, resp. spolek, je do značné míry jedinečnou entitou se specifickými požadavky, tudíž navrhované varianty nemusí vždy odpovídat požadovanému stavu (to se týká zejména otázek členství, orgánů spolku).

I. Založení a vznik spolku, název spolku

V případě zakládání nového spolku nabízí NOZ dva základní způsoby, a to (i) shodou na obsahu stanov nebo (ii) usnesením ustavující schůze. Pro oba způsoby je NOZ předepsáno, že spolek musí být založen nejméně 3 osobami. Spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Na tomto místě dochází tedy ke změně vůči dosavadní právní úpravě, podle které občanské sdružení vznikalo registrací u Ministerstva vnitra.

Název spolku musí obsahovat slova „spolek“, nebo „zapsaný spolek“, postačí však zkratka „z.s.“. V tomto ohledu je tedy nezbytné upravit název spolku ve stanovách.

II. Změna údajů již existujícího spolku

Největší část případů existujících sportovních organizací, které vyvíjejí svojí činnost ve formě občanských sdružení, se však založení a vznik spolku uvedené pod bodem I. bezprostředně nedotýká, neboť byly založeny a vznikly již za účinnosti ZOS. Pro tyto organizace jsou zejména důležitá přechodná ustanovení NOZ v § 3041 a násl., a to konkrétně:

¹ Předložený materiál má sloužit jako obecné vodítko pro sportovní organizace – občanská sdružení při přípravě na přechod na novou právní úpravu. V žádném případě nemůže nahradit kvalifikovanou právní pomoc, kde odkazujeme na specializované advokátní kanceláře zabývající se spolkovým a sportovním právem.

- Ustanovení stanov, která **odporují** donucujícím ustanovením NOZ, **pozbývají závaznosti dnem nabytí jeho účinnosti, tedy k 1. 1. 2014**. Spolek musí nejpozději do **3 let od účinnosti NOZ, tedy do 1. 1. 2017, přizpůsobit stanovy NOZ** a doručit je orgánu veřejné moci, který vede veřejný rejstřík, do něhož je spolek zapsán (tj. příslušnému rejstříkovému soudu²). V případě, že spolek toto neučiní, příslušný rejstříkový soud ho k tomu vyzve a stanoví dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění této povinnosti. Pokud takto dodatečně stanovená lhůta uplyne marně, soud spolek na návrh orgánu veřejné moci nebo osoby, která na tom osvědčí právní zájem, zruší a nařídí její likvidaci.
- Pokud **název spolku odporuje** ustanovením NOZ (viz bod I.), musí spolek (resp. občanské sdružení) **přizpůsobit svůj název požadavkům NOZ**, a to do **3 let ode dne nabytí účinnosti NOZ, tedy do 1. 1. 2016**.

Ze shora uvedeného tak vyplývá, že i když přechodná ustanovení ponechávají určitý prostor pro zjednaní nápravy i po lhůtě 3 let od účinnosti NOZ, je vzhledem k možným důsledkům (zrušení a likvidace spolku) vhodné jednoznačně doporučit, aby spolky provedly avizované změny co nejdříve. To také vzhledem k tomu, že ustanovení stanov, která by byla od 1. 1. 2014 v rozporu s donucujícími ustanoveními NOZ, nebudou závazná, tudíž ve vztahu k členům se jich spolek nebude moci domáhat, což může za určitých okolností ztížit fungování spolků v individuálních případech.

III. Řízení ve věcech spolků

Řízení ve věcech spolků se má nově řídit zvláštním zákonem o veřejných rejstřících³. Odpadá tak současná úprava vyplývající ze ZOS, podle které občanská sdružení registruje Ministerstvo vnitra, které také vykonává státní správu v oblasti sdružování. Stejně tak odpadne zavedená praxe, že změny stanov se oznamují Ministerstvu vnitra, přičemž nově se o nich bude vést tzv. rejstříkové řízení. Nově má být tato oblast přenesena na rejstříkové soudy, což budou krajské soudy, které povedou veškerá řízení týkající se návrhů na zápis skutečností, které se do rejstříku spolků zapisují (změny, výmazy).

V souvislosti s potřebnými změnami tak bude nezbytné oznamovat změnu stanov a zasílat změněné stanovy nikoliv na Ministerstvo vnitra, jako doposud, ale rejstříkovému soudu, což je krajský soud, v jehož obvodu je sídlo hlavního spolku. Návrh na zápis změny do rejstříku bude možné podat pouze na stanoveném formuláři. Vzhledem k tomu, že zákon o veřejných rejstřících není ke dni zpracování tohoto materiálu v platnosti, a vzhledem k tomu, že NOZ obsahuje přechodné ustanovení, podle kterého do doby účinnosti zákona o veřejných rejstřících podléhají spolky registraci podle ZOS (tedy u Ministerstva vnitra), je otázkou, jaký stav bude platit k 1. 1. 2014.

² Až do účinnosti zákona o veřejných rejstřících podléhají spolky registraci podle ZOS. V době zpracování tohoto materiálu se návrh zákona o veřejných rejstřících nacházel ve 2. čtení na schůzi Poslanecké sněmovny, v rámci něhož byly předloženy pozměňovací návrhy.

³ Viz poznámka pod čarou č. 1.

IV. Stanovy

NOZ stanoví podstatné náležitosti stanov spolku, které musí mít písemnou formu. Stanovy tak musí obsahovat:

- (1) Název a sídlo spolku;
- (2) účel spolku;
- (3) práva a povinnosti členů vůči spolku, popřípadě určení způsobu, jak jim budou práva a povinnosti vznikat;
- (4) určení statutárního orgánu.

Jedná se o minimální požadavky, které musí stanovy spolku v každém případě obsahovat. Tyto náležitosti odpovídají do značné míry těm, které již spolky, resp. občanská sdružení v dnešní době dle ZOS obsahují. V tomto ohledu tedy nepředpokládáme potřebu přílišných změn.

V. Orgány

Z NOZ vyplývá, že spolek musí mít v každém případě (i) statutární orgán a (ii) nejvyšší orgán. To jsou dva povinné orgány, kterými spolek disponovat musí v každém případě. Dle výslovného znění zákona může mít dále spolek (iii) kontrolní komisi, (iv) rozhodčí komisi a (v) případně další orgány určené ve stanovách. Statutární orgán může být buď kolektivní, nebo individuální.

Důležité je, že NOZ nepředepisuje, že shora uvedené orgány musí být takto přesně označeny. Mohou být pojmenovány libovolně, avšak nesmí působit klamným dojmem o jejich povaze. Tak pro označení statutárního orgánu NOZ navrhuje, aby byl pojmenován jako předseda (je-li individuální) či výbor (je-li kolektivní), lze však zvolit pojmenování jiné, za předpokladu nevzbuzení klamného dojmu. Pro nejvyšší orgán lze buď zvolit NOZ preferovaný název členská schůze, ale také plénum, sněm, schůze, valná hromada apod.

NOZ stanoví, že nejvyšším orgánem spolku může být statutární orgán. Může tak dojít k situaci, kdy spolek bude mít ve skutečnosti pouze 1 orgán, a to statutární orgán, který bude spolek zastupovat navenek a bude zároveň orgánem nejvyšším, tedy rozhodujícím o dalších otázkách vyplývajících ze stanov, případně podpůrně z NOZ.

Pokud stanovy neurčí jinak, je orgán usnášeníschopný v případě přítomnosti (či jiné účasti) většiny členů a rozhoduje většinou hlasů zúčastněných členů. Jak patrně, jsou tato ustanovení dispozitivní povahy, lze tedy uvažovat o situaci, kdy si spolek určí, že pro schválení některých otázek postačí prostá většina, pro schválení jiných je však potřeba kvalifikovaná či absolutní většina. Stejně tak lze uvažovat o situaci, kdy bude stanovami určeno, že orgán je usnášeníschopný bez ohledu na počet přítomných členů. Tuto skutečnost doporučujeme pečlivě zvážit, neboť někdy může být překážkou pro usnášeníschopnost právě nedostatek členů orgánu, což znemožní přijetí rozhodnutí. Na druhou stranu je potřeba brát v potaz zachování požadavku na demokratickou formu rozhodování orgánu.

V souladu s ustanoveními NOZ lze tedy uvažovat zejména o následujících variantách, pokud jde o organizaci spolku⁴:

- (1) Pouze statutární orgán (plnící zároveň funkci statutárního orgánu a nejvyššího orgánu);
- (2) Statutární orgán (kolektivní či individuální) a nejvyšší orgán;
- (3) Statutární orgán, nejvyšší orgán (příp. dle bodu 1), kontrolní komise;
- (4) Statutární orgán, nejvyšší orgán (příp. dle bodu 1), rozhodčí komise;
- (5) Statutární orgán, nejvyšší orgán (příp. dle bodu 1), kontrolní komise, rozhodčí komise;
- (6) Statutární orgán, nejvyšší orgán (příp. dle bodu 1), kontrolní komise, rozhodčí komise, další orgány určené stanovami;
- (7) Statutární orgán, nejvyšší orgán (příp. dle bodu 1) a další orgány určené stanovami.

VI. Hlavní činnost spolku

NOZ výslovně stanoví, že hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Tyto zájmy doporučujeme ve stanovách výslovně uvést. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže. Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti. Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku.

V případě, že je činnost spolku zaměřena také na podnikání či jinou výdělečnou činnost, lze doporučit, aby bylo ve stanovách výslovně uvedeno, že podnikání či jiná výdělečná činnost představuje pouze vedlejší činnost spolku. Tomu by samozřejmě měl odpovídat také skutečný stav.

VII. Pobočný spolek

Pokud jde o pobočný spolek, tedy organizační jednotku spolku, je důležité zejména ustanovení NOZ, podle kterého je z právních jednání pobočného spolku vzniklých přede dnem jeho zápisu do veřejného rejstříku hlavní spolek oprávněn a zavázán společně a nerozdílně s pobočným spolkem. Ode dne zápisu pobočného spolku do veřejného rejstříku ručí hlavní spolek za dluhy pobočného spolku v rozsahu určeném stanovami.

Pobočný spolek musí obsahovat příznačný prvek názvu hlavního spolku a vyjádřit jeho vlastnost pobočného spolku. Návrh na zápis pobočného spolku do veřejného rejstříku podává hlavní spolek.

⁴ Opět odkazujeme na to, že stanovami mohou být jednotlivé orgány pojmenovány libovolně, nepůsobí-li název klamavě. Pro přehlednost je na tomto místě použito názvů určených zákonem.

VIII. Členství

Stanovy spolku mohou určit, že ve spolku existuje členství různého druhu. V takovém případě musí stanovy zároveň vymezit práva a povinnosti spojené s jednotlivými druhy členství. Podmínky omezení práv či rozšíření povinností s určitým členstvím lze upravit jen za podmínek určených předem ve stanovách. Pokud stanovy neurčí jinak, nepřechází členství na právního nástupce člena. O přijetí člena rozhoduje orgán dle stanov, jinak nejvyšší orgán spolku. V této souvislosti lze upozornit na to, aby spolek věnoval dostatečnou pozornost těmto ustanovením, neboť, neupraví-li si tyto záležitosti jinak, použijí se zákonná ustanovení, která mohou být někdy v rozporu s vůlí spolku.

NOZ výslovně zakotvuje úpravu seznamu členů. Seznam členů spolku není povinný, záleží tak na spolku, zda ho vytvoří, či nikoliv. Pokud ho vytvoří, musí stanovy určit, jak se provádí zápisy a výmazy a jak bude či nebude zpřístupněn. Seznam členů může být uveřejněn jen se souhlasem všech členů, kteří jsou v něm zapsáni. Pokud se tedy spolek rozhodne seznam členů vytvořit, musí respektovat zákonné požadavky na jeho vedení.

IX. Vyloučení člena

Spolek může vyloučit člena, který závažně porušil povinnost vyplývající z členství a v přiměřené lhůtě po výzvě spolku nezjednal nápravu. Rozhodnutí o vyloučení se musí doručit vyloučenému členu. Stanovy mohou určit i jiné a konkrétní důvody pro vyloučení, a lze doporučit, aby byl ve stanovách uveden alespoň demonstrativní výčet povinností, při jejichž porušení může být člen vyloučen.

Návrh na vyloučení může podat jakýkoliv člen (písemně). Pokud stanovy neurčí jinak, rozhoduje o vyloučení člena statutární orgán.

Zákon výslovně zakotvuje právo vyloučeného člena domáhat se přezkumu rozhodnutí o jeho vyloučení, a to rozhodčí komisí, případně jiným orgánem určeným stanovami. Zde je potřeba upozornit na několik variant, které mohou v tomto případě nastat.

- (i) Pokud o rozhodnutí člena rozhoduje nejvyšší orgán spolku, nelze takové rozhodnutí přezkoumat interně, nýbrž připadá v úvahu jen speciální žaloba na neplatnost vyloučení k soudu, která musí být podána do 3 měsíců od doručení konečného rozhodnutí o vyloučení (nebylo-li rozhodnutí doručeno, může vyloučený člen podat návrh do 3 měsíců ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejdéle však do 1 roku ode dne, kdy byl po vydání rozhodnutí zánik jeho členství vyloučením zapsán do seznamu členů, jinak toto právo zaniká).
- (ii) Pokud o vyloučení rozhodne statutární orgán (který zároveň není nejvyšším orgánem spolku), případně jiný orgán spolku, za předpokladu, že se nejedná o nejvyšší orgán či rozhodčí komisi, toto vyloučení přezkoumá ještě interně rozhodčí komise, případně jiný orgán určený k tomu stanovami a až rozhodnutí tohoto „apelačního“ orgánu lze napadnout zmiňovanou žalobou na neplatnost vyloučení.

Ve stanovách je tedy potřebné zvážit, jaká bude soustava orgánů i z tohoto pohledu, přičemž zpravidla bude záležet na povaze či tradici spolku a pravidlech, které dlouhodobě uplatňuje. Některý ze spolků totiž může upřednostňovat možnost interního přezkumu, některý ze spolků naopak jen „jednoinstanční“ řízení, u kterého přichází do úvahy pouze přezkum rozhodnutí mimo spolek, a to soudem.

X. Neplatnost rozhodnutí orgánu spolku

V rámci tohoto přehledu považujeme za nezbytné upozornit na rozdíly přezkumu rozhodnutí orgánů spolku soudem oproti předchozí právní úpravě.

Na prvním místě je potřebné uvést, že každý člen nebo i ten, kdo má na tom zájem hodný právní ochrany, může navrhnout soudu (věcná a místní příslušnost soudu zůstává zachována, tedy podání se bude směřovat místně příslušnému okresnímu/obvodnímu soudu podle sídla spolku), aby rozhodl o neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami, pokud se neplatnosti nelze dovolat u orgánu spolku.

Nově je upravena lhůta pro podání žaloby, která činí 3 měsíce ode dne, kdy se navrhovatel o rozhodnutí dozvěděl nebo mohl dozvědět, nejpozději však do 1 roku od přijetí rozhodnutí.

Nově je také zakotvena velice zajímavá a lze předpokládat, že spolky hojně využívaná možnost, podle které soud neplatnost rozhodnutí nevysloví, došlo-li k porušení zákona nebo stanov, aniž to mělo závažné právní následky, a je-li v zájmu spolku hodném právní ochrany neplatnost rozhodnutí nevyslovit. Soud neplatnost rozhodnutí nevysloví ani tehdy, bylo-li tím podstatně zasaženo do práva třetí osoby nabytého v dobré víře. NOZ však také stanoví, že pokud spolek poruší základní členské právo zásadním způsobem, má člen právo na přiměřené zadostiučinění. I v případě, pokud by soud neplatnost rozhodnutí nevyslovil, může se člen tedy domáhat práva na přiznání přiměřeného zadostiučinění.

XI. Veřejná prospěšnost

Novým občanským zákoníkem je právnickým osobám, tedy i spolkům, dána možnost získat tzv. status veřejné prospěšnosti. K tomu je zapotřebí splnění zákonných podmínek, jimiž jsou:

- (1) Poslání přispívat vlastní činností k dosahování obecného blaha;
- (2) Na rozhodování mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby;
- (3) Nabytí majetku z poctivých zdrojů;
- (4) Hospodárné využívání svého jmění k veřejně prospěšnému účelu.

NOZ obsahuje pouze obecná ustanovení týkající se statusu veřejné prospěšnosti, podrobnější úpravu má obsahovat zvláštní zákon o statusu veřejné prospěšnosti, který však ještě není v platnosti.⁵ Podle návrhu zákona má právo na zápis statusu právnická osoba naplňující znaky veřejné prospěšnosti, která:

- (1) Ve stanovách určí, že
 - (a) předmětem hlavní činnosti je veřejně prospěšná činnost,
 - (b) právnická osoba vyplatí společníkovi, jehož účast na právnické osobě zaniká, jako jeho vypořádací podíl nejvýše peněžní vyjádření hodnoty předmětu jeho vkladu do základního kapitálu v době jeho splacení,
 - (c) výše podílu na likvidačním zůstatku je nejvýše peněžní vyjádření hodnoty předmětu vkladu v době jeho splacení a zbylý likvidační zůstatek nabídne likvidátor právnické osobě se statutem s obdobným účelem,
 - (d) se zřizuje kontrolní orgán právnické osoby; to platí i pro pobočný spolek podle občanského zákoníku a právnickou osobu založenou registrovanou církví a náboženskou společností a evidovanou podle zákona upravujícího právní poměry církví a náboženských společností (dále jen „pobočný spolek“), žádá-li o status pobočný spolek samostatně a hlavní spolek nebo církev či náboženská společnost jej nemá.

(2) vykonává podnikatelskou činnost pouze jako vedlejší činnost výlučně pro podporu své hlavní činnosti; to neplatí pro sociální družstvo podle jiného právního předpisu,

(3) nerozděluje zisk po zdanění osobě, která je jejím zakladatelem, společníkem nebo členem, členem jejího orgánu nebo jejím zaměstnancem, ani osobě jim blízké, ledaže se jedná o nadaci se smíšeným účelem; nadace se smíšeným účelem může rozdělit nejvýše třetinu zisku po zdanění osobám a způsobem určeným v zakladatelském právním jednání,

(4) předloží listiny dle § 9 odst. 1 písm. a) až d) alespoň za 2 účetní období předcházející dni podání návrhu na rozhodnutí o právu na zápis statusu (výroční zpráva)

(5) má vypořádány vztahy s veřejnými rozpočty a která nemá evidován nedoplatek u orgánů Finanční správy České republiky nebo orgánů Celní správy České republiky, nedoplatek na pojistném a na penále na všeobecné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Návrh zákona výslovně zmiňuje, že veřejně prospěšnou činností se rozumí mimo jiné provozování sportu.

Návrh na zápis statusu veřejné prospěšnosti do veřejného rejstříku se podává rejstříkovému soudu, a to podle sídla spolku.

I když je zřejmé, že požadavky na získání statusu veřejné prospěšnosti jsou zejména z hlediska administrativní zátěže poměrně vysoké, získání statusu veřejné prospěšnosti se má stát znakem prestiže, který přináší právnické osobě další nadstandardní výhody, zejména co se týče výraznějších daňových úlev. Konkrétně se v tomto ohledu navrhuje upravit příslušná ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o

⁵ V době přípravy tohoto materiálu se návrh zákona nacházel ve 2. čtení v Poslanecké sněmovně s tím, že k jeho znění bylo předloženo několik pozměňovacích návrhů.

daních z příjmů, a to tak, že veřejně prospěšný poplatník (což je např. spolek se statutem veřejné prospěšnosti) si bude moci snížit základ daně až o 30%, maximálně však o částku 1.000.000,-- Kč či bude osvobozen od daně z příjmů právnických osob při bezúplatném příjmu aj. Dále se navrhuje např. upravit zákon o soudních poplatcích tak, že spolky budou osvobozeny od soudního poplatku při návrhu na zahájení řízení o přiznání statusu veřejné prospěšnosti. Samotná důvodová zpráva k návrhu zákona o statusu veřejné prospěšnosti uvádí, že není vyloučeno, že v budoucnu budou právnickým osobám se statutem veřejné prospěšnosti poskytovány i další výhody.

I z tohoto pohledu je tak potřebné, pro spolky, které se budou snažit status veřejné prospěšnosti získat, přizpůsobit jejich organizaci požadavkům zákona. To zejména ve vztahu k vytvoření kontrolního orgánu právnické osoby, u spolků tedy kontrolní komisi.

Lze jednoznačně doporučit, aby se spolek pokusil o získání statusu veřejné prospěšnosti, a to v návaznosti na výhody, které budou v takovém případě spolku poskytovány. Na druhou stranou je potřeba uvést, že ani v případě, kdy určitý spolek na status veřejné prospěšnosti nedosáhne, není diskvalifikován z možnosti být příjemcem podpor či dotací.

Shrnutí základních změn a povinností spolků dle nového občanského zákoníku (NOZ)

- Občanská sdružení se mění na spolky, organizační jednotky se mění na pobočné spolky
- Bez odkladu změnit ve stanovách ta ustanovení, která jsou v rozporu s donucujícími ustanoveními NOZ
- Do 1. 1. 2016 přizpůsobit název spolku novému občanskému zákoníku
- Do 1. 1. 2017 přizpůsobit znění stanov novému občanskému zákoníku
- Přizpůsobit terminologii NOZ (např. právní osobnost, svéprávnost)
- Podnikání či jiná výdělečná činnost může být jen vedlejší činností spolku
- Spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku
- Spolek má možnost získat status veřejné prospěšnosti
- Spolkové věci již nebudou v gesci Ministerstva vnitra, ale rejstříkových soudů
- Návrh na změnu zápisu v rejstříku spolků (např. při změně stanov) se podává u příslušného rejstříkového soudu
- Hlavní spolek je zavázán společně a nerozdílně za právní jednání pobočného spolku vzniklá přede dnem zápisu pobočného spolku do veřejného rejstříku
- Spolek musí mít alespoň statutární orgán a nejvyšší orgán (statutární orgán může být zároveň nejvyšším orgánem)
- Orgány spolku mohou být pojmenovány libovolně, pojmenování však nesmí působit klamavě
- Rozhodnutí o vyloučení člena může být napadeno u soudu do 3 měsíců od doručení konečného rozhodnutí o vyloučení
- Lhůta pro podání návrhu na neplatnost rozhodnutí orgánu spolku k soudu činí 3 měsíce, nejvíce však 1 rok